

ODNOSI SRBIJE I RUSIJE – UTICAJ NA MEĐUNARODNI POLOŽAJ NAŠE ZEMLJE¹

Ana Jović-Lazić²

Ivona Lađevac³

Apstrakt: Kao važan međunarodni akter Rusija ima veliki uticaj na položaj i interese Srbije. Ovo je naročito primetno kada zastupa stavove naše zemlje u vezi sa pitanjem statusa Kosova. Istorijski posmatrano Srbija i Rusija imaju veoma bliske prijateljske odnose, a i danas postoji veliki interes za saradnju, kako na političkom tako i na ekonomskom planu. Zbog toga je politika daljeg razvoja i očuvanja bliskih prijateljskih odnosa sa Rusijom jedan od ključnih elemenata spoljne politike Srbije. Bez obzira na povremene tenzije i neslaganja između Rusije i EU zbog različitih otvorenih pitanja, naša zemlja ostaje posvećena evropskim integracijama i sveobuhvatnoj ekonomskoj i političkoj saradnji sa Rusijom.

Ključne reči: Srbija, Ruska Federacija, saradnja, energenti, Kosovo, Evropska unija, međunarodni odnosi

UVODNE NAPOMENE

Odnose Srbije i Rusije u velikoj meri definiše istorijska bliskost dva naroda, zajedničko versko i kulturno nasleđe i činjenica da se Rusija oduvek doživljavala kao zaštitnik koji ima politički i ekonomski kapacitet dovoljan da pomogne pri rešavanju srpskih problema. Nerešeno pitanje statusa Kosova, kao i ekonomski i politički problemi razlozi su zašto se danas Rusija posmatra kao ključni partner na koga naša zemlja može da se osloni. Istovremeno, podrška stavu Srbije prema

¹ Rad predstavlja deo naučnog projekta „Srbija u savremenim međunarodnim odnosima: Strateški pravci razvoja i učvršćivanja položaja Srbije u međunarodnim integrativnim procesima – spoljnopolitički, međunarodni ekonomski, pravni i bezbednosni aspekti”, finansiranog od strane Ministarstva nauke i tehnološkog razvoja Vlade Republike Srbije (evidencioni broj: 179029), a realizuje se u Institutu za međunarodnu politiku i privredu u periodu od 2011–2018. godine.

² Dr Ana Jović-Lazić, naučni saradnik, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd.

³ Mr Ivona Lađevac, istraživač saradnik, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd.

Kosovu, može se posmatrati i kao deo nastojanja Rusije da ojača svoju ulogu i uticaj na Balkanu.⁴ U politici prema Zapadnom Balkanu Rusija je, uglavnom, usmerena na odnose sa Srbijom koja je, kao najveća zemlja u regionu, od suštinskog značaja za njegovu stabilnost. Ovaj region značajan je za Rusiju sa stanovišta kontrole nad pravcima snabdevanja energentima koji vode ka Evropi i nastojanja da ojača dominantan položaj u evropskom energetskom sektoru.⁵

S obzirom na spoljnopolitičku orijentaciju koja predviđa jasno opredeljenje za evropske integracije i razvoj svestrane saradnje sa Rusijom, naša zemlja ima bliske veze i sa jednom i sa drugom stranom. Istovremeno i Zapad, pre svega EU, i Rusija zainteresovani su za saradnju sa Srbijom i imaju sopstvene „poluge” kojim nastoje da utiču na njen politički i ekonomski razvoj.⁶ U tim uslovima pomenuta spoljnopolitička orijentacija Srbije ima dugoročan značaj i treba da bude što manje podložna promenama taktičke prirode, iako se i to mora uzimati u obzir posebno imajući u vidu turbulentna zbivanja u svetu sa svim neizvesnostima koje iz toga direktno ili indirektno proističu.⁷

ODNOSI SRBIJE I RUSIJE POSLE 2000. GODINE

Od početka 2000-ih brz ekonomski rast omogućio je Rusiji da ojača svoj međunarodni položaj. U spoljnoj politici Rusija postaje ambicioznija, nastupajući sa mnogo više samopouzdanja, što posebno dolazi do izražaja u njenoj politici prema post-sovjetskim zemljama i „bliskom susedstvu”.⁸ Istovremeno, stvorili

⁴ Žarko N. Petrović, “Russian – Serbian Strategic Partnership: Scope and Content”, u: *Odnosi Rusije i Srbije na početku XXI veka*, Žarko N. Petrović (prir.), ISAC Fond, International and Security Affairs Centre, Centar za međunarodne i bezbednosne poslove, Beograd, 2010, p. 25. Žarko Petrović, „Ruska vizija bezbednosti u Evropi i Srbija”, 24/06/2017, <https://www.isac-fund.org/download/Russian%20-%20Serbian%20Strategic%20Partnership%20-%20Scope%20and%20Content.pdf>, str. 9.

⁵ Marta Szpala, “Russia in Serbia – soft power and hard interests”, *OSW Commentary*, No. 150, Centre for Eastern Studies, Warszawa, 2014, 18/07/2017, https://www.osw.waw.pl/sites/default/files/commentary_150.pdf.

⁶ Галина Александровна Нелаева, Андрей Владимирович Семенов, “Балканский треугольник: Сербия между Европейским Союзом и Россией в 2000-е гг”, *Сибирские исторические исследования*, 2015, № 3, p. 47.

⁷ Ana Jović-Lazić, Ivona Lađevac, „Strateški pravci razvoja i politike Srbije u međunarodnim odnosima – kontekst saradnje sa Ruskom Federacijom i Evropskom unijom”, u: *Strateški pravci razvoja i utvrđivanje položaja Srbije u savremenim međunarodnim odnosima*, Dragoljub Todić, Marko Nikolić, (prir.) Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, 2014, pp. 137-157.

⁸ Galina A. Nelaeva, Andrey V. Semenov, “EU-Russia Rivalry in the Balkans: Linkage, Leverage and Competition (The Case of Serbia)”, *Romanian Journal of European Affairs*, Vol. 16, No. 3, European Institute of Romania, Bucharest, 2016, p. 63.

su se uslovi za jačanje njenog uticaja u regionu Zapadnog Balkana. Srbija je pokazala zainteresovanost za privlačenje ruskog kapitala i razvoj zajedničkih projekata (uglavnom u oblasti energetike), kao i za povećanje trgovine sa Rusijom. Sporazum o slobodnoj trgovini potpisan 2000. godine omogućava da većina robe proizvedene u Srbiji i Rusiji bude izuzeta od plaćanja carine.⁹ Ovaj sporazum je stvorio preduslove za značajan rast ruskih investicija u srpsku privredu, što je posebno evidentno u energetsom sektoru.¹⁰ Postoje mišljenja da su ruske investicije veoma ograničene i da se uglavnom odnose na energetske i sektor uvoza nafte i gasa.¹¹

Krajem januara 2008. potpisan je Sporazum o saradnji Srbije i Rusije u oblasti naftne i gasne privrede koji je naša skupština ratifikovala septembra iste godine.¹² To je deo ukupne ruske strategije čiji cilj je bio da obezbedi prisustvo „Gazproma” na energetsom tržištu Zapadnog Balkana i okvirni dokument za potpisivanje narednih nekoliko sporazuma u oblasti energetike. Tako su Srbija i Rusija decembra 2008. potpisale sporazum o prodaji „Gazpromu” 51 procenta udela u „Naftnoj industriji Srbije” (NIS). Potpisivanjem ovog sporazuma Rusija je stekla dominantnu poziciju na srpskom energetsom tržištu i postala jedan od najvažnijih stranih investitora u našoj zemlji.¹³ Dominantan položaj Rusije u energetsom sektoru je od ključnog značaja za održavanje njenog uticaja na Zapadnom Balkanu. Srbija većinu svojih potreba pokriva ruskim gasom, a ruske državne kompanije kontrolišu proizvodnju nafte i gasa i rad rafinerija, kao i distributivnu mrežu.¹⁴

Krajem februara 2009. u Moskvi je potpisan i Sporazum između Srbije i Rusije kojim se predviđa bezvizni režim za građane dve države.¹⁵ U Strategiji nacionalne

⁹ „Указ о проглашењу Закона о потврђивању Споразума између Савезне Владе Републике Југославије и Руске Федерације о слободној трговини између Савезне Републике Југославије и Руске Федерације”, 05&06/2017, <http://www.pks.rs/SADRZAJ/Files/01%20SporazumSaRuskomFederacijom.pdf>.

¹⁰ Marcin Kaczmarek, “The Kosovo Crisis”, *The Russian Factor in the Policy of the European Union Towards International Crises*, Natolin Paper 36, Natolin European Centre, Warsaw, 2009, p. 74.

¹¹ Marta Szpala, “Russia in Serbia – soft power and hard interests”, op. cit.

¹² „Закон о потврђивању Споразума између Владе Републике Србије и Владе Руске Федерације о сарадњи у области нафтне и гасне привреде”, 10. септембар 2008, Народна скупштина Републике Србије, 05/07/2017, <http://www.parlament.gov.rs/народна-скупштина.115.html>.

¹³ Adam Balcer, “Russia gains dominant position in the Serbian energy sector”, *Ceweekly*, 1(13), Centre for Eastern Studies, Warsaw, 2009, pp. 2-3.

¹⁴ Matthias Bieri, “The Western Balkans between Europe and Russia”, *CSS Analyses in Security Policy*, No. 170, ETH Zurich, 2015, p. 2.

¹⁵ „Закон о потврђивању споразума између Владе Републике Србије и Владе Руске Федерације о условима узajамних путовања држављана Републике Србије и држављана Руске Федерације”,

bezbednosti Srbije iz 2009. naveden je i značaj istorijski bliskih i sveobuhvatnih veza sa Rusijom, pri čemu je istaknuto da je saradnja u pitanjima od šireg nacionalnog interesa ojačana strateškim partnerstvom u energetici. Dalje se navodi se da će naša zemlja nastaviti da unapređuje bilateralne odnose sa Rusijom što bi, imajući u vidu evropsku perspektivu Srbije i jačanje njenog regionalnog značaja, trebalo da stvori okvir za nove mogućnosti saradnje dveju zemalja.¹⁶

Tokom posete ruskog predsednika Medvedeva Srbiji krajem oktobra 2009. potpisan je Memorandum o razumevanju za završetak izgradnje podzemnog skladišta gasa u Banatskom Dvoru. Dogovoreno je da „Gazprom” dobije 51% akcija u kompaniji, a „Srbijagas” 49%, kao i da dve kompanije imaju isti udeo u zajedničkom preduzeću za izgradnju objekata za skladištenje gasa u Banatskom Dvoru, čiji će kapacitet dostići 450 miliona kubnih metara gasa.¹⁷ I pored stavova da dogovorena cena za prodaju „Naftne industrije Srbije” (400 miliona evra) ne odgovara stvarnoj vrednosti kompanije koja je znatno veća, ocenjeno je da energetski sporazum o prodaji NIS-a može imati višestruki pozitivan uticaj na srpsku ekonomiju. Kao argumentacija navodi se da će „Gazprom” obezbediti potrebne investicije za modernizaciju NIS-a što će ovoj kompaniji omogućiti da postane značajan akter na regionalnom tržištu nafte, kao i da će radnici dobiti određene socijalne garancije.¹⁸ Istovremeno, većina političkih partija u Srbiji bila je za „elastičniji pristup” u pregovorima sa Rusijom zbog procene da bi mogući prekid razgovora mogao nepovoljno da se odrazi na političke i ekonomske odnose i saradnju dveju zemalja. Takođe, prodaja srpske nacionalne kompanije NIS državnoj ruskoj kompaniji „Gazprom” bez održavanja tendera, trebalo je da stvori preduslove da se ruski projekat izgradnje gasovoda „Južni tok” realizuje bez problema.¹⁹

Najavljen 2010. projekat „Južni tok” trebalo je da omogući tranzit ruskog gasa preko Crnog mora, Bugarske, Srbije i Mađarske do zapadnoevropskih tržišta. Zaobilazanjem tradicionalnih ruta za transport gasa i nafte, „Južni tok”

05/07/2017, <http://www.informisanje.info/wp-content/uploads/2009/06/sporazum-o-uslovima-uzajamnih-putovanja-izmedju-srbije-i-rusije-lat.pdf>.

¹⁶ „Strategija nacionalne bezbednosti Republike Srbije”, Beograd, oktobar 2009, 05/07/2017, <http://www.mod.gov.rs/cir/dokumenta/strategije/usvojene/Strategija%20nacionalne%20bezbednosti%20Republike%20Srbije.pdf>, str. 19.

¹⁷ “President Medvedev in Serbia”, *Central European Weekly*, Analytical Newsletter for Central Europe, Germany, the Balkans & the Baltic States, Issue 36(48), Warsaw, 2009, p. 6.

¹⁸ Anatolij Pomorcev, „Energetski sporazum Srbije i Rusije, dve strane medalje”, u: *Odnosi Rusije i Srbije na početku XXI veka*, op. cit., str. 165.

¹⁹ Ana Jović-Lazić and Marko Nikolić, “The importance of Energy Security in the Relations of the European Union and Russia”, in: *Energy Security of Europe: The Position of Serbia*, Miroslav Antevski and Dobrica Vesić (eds.), Institute of International Politics and Economics, Belgrade, 2013, pp. 64-82.

je predviđao izgradnju novih tranzitnih puteva.²⁰ Imajući u vidu činjenicu da potpuno zavisi od jedne trase snabdevanja ruskim gasom koja ide preko Ukrajine i Mađarske, Srbija je ovom projektu pristupila sa velikim entuzijazmom. Očekivalo se da se izgradnjom gasovoda „Južni tok” diversifikuju pravci snabdevanja Srbije ovim energentom, što bi doprinelo energetske bezbednosti i stvorilo preduslove da naša zemlja postane važan transportni centar gasa na Balkanu.²¹ Skupština Srbije usvojila je 2013. zakon koji je ovom gasovodu dao poseban status.²² Očekivalo se da ova investicija podstakne ekonomski rast, donese profit od tranzitnih taksi i omogući Srbiji da dobije određene ustupke kada je reč o uslovima dugoročnih gasnih sporazuma sa Rusijom.²³ Tako su Srbija i Rusija oktobra 2012. prvi put potpisali dugoročni ugovor o isporukama ruskog gasa do 2021. Na osnovu ovog dokumenta marta 2013. potpisan je dugoročni ugovor „Gazprom eksporta” i „Jugorosgasa” o snabdevanju Srbije gasom do kraja 2021. sa obimom isporuka u iznosu od 1,5 milijardi kubika godišnje. Takav ugovor trebalo je da obezbedi potpunu bezbednost u snabdevanju i nižu cenu gasa.²⁴ Nakon toga, ruski gas trebalo je Srbiji da se isporučuje preko gasovoda „Južni tok”. Međutim, tokom posete Turskoj početkom decembra 2014, ruski predsednik Vladimir Putin izjavio je da je Rusija prinuđena da prekine rad na izgradnji gasovoda „Južni tok” navodeći kao razlog tzv. nekonstruktivan stav Evropske komisije i pasivan stav bugarske vlade. Naime, Unija očekuje da države članice i sve države koje su u procesu pristupanja poštuju odredbe Trećeg energetske paketa kojim se zahteva odvojeno vlasništvo nad transportom i proizvodnjom energije. Takav zahtev se suočio sa projektom „Južni tok” kojim je Rusija nastojala da, u zemljama u kojima je trebalo da bude izgrađen gasovod,

²⁰ Galina A. Nelaeva, Andrey V. Semenov, „EU-Russia Rivalry in the Balkans: Linkage, Leverage and Competition (The Case of Serbia)”, op. cit., p. 63.

²¹ Gregory Feifer, „Serbia Plays Key Role In Russian Gas Pipeline Plans”, January 7, *National Public Radio*, 2009, 21/06/2016, <http://www.npr.org/templates/story/story.php?storyId=98852133#continue>.

²² „Zakon o utvrđivanju javnog interesa i posebnim postupcima eksproprijacije i pribavljanja dokumentacije radi realizacije izgradnje sistema za transport prirodnog gasa „Južni tok”, 20. februar 2013, Narodna skupština Republike Srbije, 16/07/2017, http://www.parlament.gov.rs/upload/archive/files/lat/pdf/predlozi_zakona/257-13Lat.pdf.

²³ Tomasz Dąborowski, Andrzej Sadecki, and Marta Szpala, „Progress in the preparations for building South Stream”, *EastWeek*, The Centre for Eastern Studies (OSW), Warszawa, 2012, 08/07/2017, <https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/analyses/2012-11-07/progress-preparations-building-south-stream>.

²⁴ „Zakon o potvrđivanju Sporazuma između Vlade Republike Srbije i Vlade Ruske Federacije o isporukama prirodnog gasa iz Ruske Federacije u Republiku Srbiju”, Narodna skupština Republike Srbije, 11/06/2017, http://www.parlament.gov.rs/upload/archive/files/lat/pdf/predlozi_zakona/623-13Lat.pdf.

ruska državna kompanija „Gazprom” kontroliše i sam gasovod. Međutim, postoje mišljenja da je osnovni razlog ruske odluke finansijske prirode, jer su vremenom troškovi izgradnje gasovoda, koji je inače bio jedan od najskupljih projekata „Gazproma”, porasli za skoro 40 procenata. Rast je delimično rezultat činjenice da su, zbog zapadnih sankcija, kompanije koje su učestvovala u realizaciji projekta imale probleme sa dobijanjem investicionih kredita.²⁵ Postoje mišljenja da se energetske politike Rusije i Unije na Balkanu mogu posmatrati i kao deo borbe za kontrolu nad trasama za transport energenata iz Kaspijskog basena i regiona Centralne Azije na evropsko i svetsko tržište.²⁶

Odustajanje od projekta „Južni tok” neprijatno je iznenadilo srpsku vladu koja se jedno vreme nadala da će Moskva preispitati svoju odluku, kao i da će naknadnim razgovorima doći do dogovora Rusije i Unije. Odluka nije promenjena što je u srpskoj javnosti oslabilo kredibilitet Rusije. Razočaranje je bilo veliko jer se verovalo da je srpska nacionalna kompanija (NIS) prodana Rusima po nižoj ceni od tržišne kako bi naša zemlja postala jedna od ključnih u projektu gradnje gasovoda „Južni tok”. Ovaj veliki investicioni projekat trebalo je da doprinese energetske bezbednosti Srbije i obezbedi joj stratešku ulogu u regionu.²⁷ Postoje i mišljenja da je naša zemlja nastojala da se što više poveže sa Rusijom kako bi uspostavila ravnotežu uticaju Zapada, ili ga možda čak ucenjivala pokazujući da može da se okrene i ruskoj sferi uticaja.²⁸

Rusija je takođe značajan kreditor Srbije. Krajem 2009. Rusija je obećala preko milijardu i po dolara zajma kako bi se stabilizovao platni bilans Srbije. Sporazum sa Rusijom o odobrenju državnog kredita Srbiji u iznosu od 200 miliona dolara potpisan je aprila 2010, a početkom iste godine potpisan je i sporazum o odobrenju kredita za rekonstrukciju srpske železnice u iznosu do 800 miliona dolara.²⁹ Ova pomoć bila je posebno važna nakon februara 2012. kada, zbog

²⁵ Szymon Kardaś, „The unwanted gas pipeline: Russia has halted the construction of South Stream”, *EastWeek*, The Centre for Eastern Studies (OSW), Warszawa, 2014, 12/07/2017, <https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/analyses/2014-12-03/unwanted-gas-pipeline-russia-has-halted-construction-south-stream>.

²⁶ Milan Simurdić, „Ruska energetska politika i Balkan”, u: *Odnosi Rusije i Srbije na početku XXI veka*, op. cit., str. 149.

²⁷ Marta Szpala, „Central and South-Eastern Europe after the cancellation of South Stream”, The Centre for Eastern Studies (OSW), Warszawa, 2014, 13/07/2017, <https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/analyses/2014-12-17/central-and-south-eastern-europe-after-cancellation-south-stream>.

²⁸ Igor Novaković, *Serbian-Russian relations: Background and main reasons: The Serbian perspective*, Analysis, Fridrich-Ebert-Stiftung, Belgrade, p. 5.

²⁹ „Zakon o potvrđivanju Sporazuma između Vlade Republike Srbije i Vlade Ruske Federacije o odobrenju državnog kredita Republici Srbiji”, 28. jul 2010, Narodna skupština Republike Srbije, 10/07/2017, <http://www.parlament.gov.rs/народна-скупштина.115.html>. „Zakon

odstupanja Srbije od dogovorenog fiskalnog programa, prva revizija aranžmana MMF-a nije okončana pozitivno. Srbija je od Rusije dobila i kreditnu podršku za budžet u 2013. u iznosu od 500 miliona dolara, a sporazum o ruskom kreditu potpisan je aprila 2013. u Moskvi. Tom prilikom su Srbija i Rusija potpisale još šest bilateralnih sporazuma u različitim oblastima saradnje.³⁰ Železnica Srbije i Ruska državna železnica (*RZD International*) potpisali su maja 2013. Ugovor o modernizaciji pruga i isporuci vozova.³¹

Uz pomoć zajmova, projekata u oblasti energetike, trgovinskih i drugih investicija Rusija nastoji da ojača prisustvo u Srbiji i regionu Balkana uopšte. Međutim, Rusija, za razliku od EU, ne može sebi da priušti dalje ulaganje značajnijih finansijskih resursa, s obzirom da se sama suočava sa ozbiljnom ekonomskom krizom koja je pogoršana naglim padom cena nafte na svetskom tržištu. To će verovatno oslabiti ruski uticaj u Srbiji i na Balkanu uopšte, iako ova zemlja aktivno koristi i čitav niz instrumenata „meke moći” koji su zasnovani na zajedničkom identitetu, tj. istorijskim, kulturnim i duhovnim vezama, ideološkoj pripadnosti i političkoj interakciji na regionalnom i međunarodnom nivou.³²

U ruskoj spoljnopolitičkoj koncepciji usvojenoj 2013. navodi se da je Balkan od strateškog značaja za Rusiju i da ima ulogu glavnog transportnog i infrastrukturnog čvorišta za snabdevanje evropskih zemalja gasom i naftom.³³

o potvrđivanju Sporazuma između Vlade Republike Srbije i Vlade Ruske Federacije o odobrenju državnog izvoznog kredita Vladi Republike Srbije”, *Službeni glasnik Republike Srbije – Međunarodni ugovori*, br. 3/2013, Beograd, 2013.

³⁰ Pored pomenutog sporazuma o ruskom kreditu potpisani su i Sporazum o saradnji u oblasti železničkog transporta, Plan zajedničkih aktivnosti na obezbeđenju rada i razvoja srpsko-ruskog humanitarnog centra u Nišu za period 2013–2015, Sporazum o uzajamnom priznavanju i ekvivalenciji javnih isprava o stečenom obrazovanju i naučnim nazivima i Sporazum o statusu srpskih vojnih memorijala na teritoriji Rusije i ruskih na teritoriji Srbije. Potpisani su i Memorandum između Ministarstva spoljne i unutrašnje trgovine i telekomunikacija Srbije i Vlade Kaluške oblasti o trgovinsko-ekonomskoj saradnji i Memorandum o razmeni statističkih podataka o spoljnotrgovinskoj razmeni između carina Srbije i Rusije.

³¹ Ovaj ugovor predviđa realizaciju pet projekata počev od izgradnje i elektrifikacije 15 km duge pruge na deonici Beograd–Pančevo, preko rekonstrukcije šest deonica na koridoru 10 ukupne dužine od 112 km, modernizacije pruge Stara Pazova–Novi Sad, do rekonstrukcije 200 km železničke pruge Beograd–Bar. Ugovorom je predviđena i nabavka ruskih dizel lokomotiva. „Потписан кровни уговор о модернизацији српских железница”, 07/06/2017, <http://www.ambasadarusije.rs/sr/vesti/potpisan-krovni-ugovor-o-modernizaciji-srpskih-zeleznica>.

³² Galina A. Nelaeva, Andrey V. Semenov, “EU-Russia Rivalry in the Balkans: Linkage, Leverage and Competition (The Case of Serbia)”, op. cit., p. 68.

³³ “Concept of the Foreign Policy of the Russian Federation (approved by President of the Russian Federation V. Putin on 12 February 2013)”, 18/09/2017, http://www.mid.ru/en_GB/foreign_policy/official_documents/-/asset_publisher/CptICk6B6Z29/content/

Zanimljivo je da se u spoljnopolitičkoj koncepciji Rusije, usvojenoj krajem 2016, balkanski region ne pominje, ali se navodi značaj „razvoja međudržavnih kulturnih i humanitarnih veza između slovenskih naroda”.³⁴ Iako se ruski interesi u Srbiji ne mogu smatrati čisto geopolitičkim, Rusija podržava našu politiku u vezi sa Kosovom, a zauzvrat očekuje određeni nivo podrške i našu zemlju vidi kao potencijalnog zastupnika svojih interesa u okviru Unije. Rusija je prihvatila proširenje EU i NATO na Zapadni Balkan, međutim ona je i dalje zainteresovana za ovaj region i posmatra ga kao oblast rivalstva sa Zapadom, posebno SAD. Za Rusiju je Srbija glavni partner na Balkanu koji joj omogućava da održi politički uticaj u ovom regionu u kojem dominiraju evroatlantske integracije. Zbog toga odluka Srbije o vojnoj neutralnosti u odnosu na postojeće vojne saveze nailazi na veliku podršku Rusije, koja se izričito protivi daljem širenju NATO.

U Nišu je 2012. osnovan regionalni Srpsko-ruski humanitarni centar. Formiran je na osnovu Sporazuma Srbije i Rusije iz 2009. kojim su dve strane dogovorile saradnju u oblasti hitnih humanitarnih intervencija, sprečavanja prirodnih i tehnoloških katastrofa, kao i otklanjanja njihovih posledica. Njegova svrha je da brzo reaguje, pruži neophodnu pomoć i zaštiti stanovništvo u slučaju poplava, požara i drugih vanrednih situacija u Srbiji ili u nekoj od zemalja regiona.³⁵ Postoje oprečni stavovi prema ovom centru. Pored mišljenja da bi osoblju ovog centra trebalo dodeliti diplomatski imunitet, postoje i stavovi da bi na taj način ovaj centar postao u stvari ruski konzulat, čime bi naša Vlada izgubila kontrolu nad objektom i zaposlenima.³⁶ U skladu sa tim je i stanovište

id/122186?p_p_id=101_INSTANCE_CptICkB6BZ29&_101_INSTANCE_CptICkB6BZ29_languageId=en_GB.

³⁴ “Foreign Policy Concept of the Russian Federation (approved by President of the Russian Federation Vladimir Putin on November 30, 2016)”, 18/09/2017, http://www.mid.ru/en/foreign_policy/official_documents/-/asset_publisher/CptICkB6BZ29/content/id/2542248.

³⁵ „Zakon o potvrđivanju Sporazuma između Vlade Republike Srbije i Vlade Ruske Federacije o osnivanju Srpsko-ruskog humanitarnog centra”, 15/07/2017, http://www.parlament.gov.rs/upload/archive/files/cir/pdf/pred_lozi_zakona/4123-12.pdf.

³⁶ Zoran Glavonjić, „Ruski centar u Nišu – špijunskog ili humanitarnog karaktera?”, *Radio Slobodna Evropa*, 18/09/2017, <https://www.slobodnaevropa.org/a/srbija-rusija-ruski-centar/28558950.html>. Branka Trivić, Miloš Teodorović, „Ambasada SAD: Videli smo, Ruskom centru u Nišu ne treba dati diplomatski status”, *Radio Slobodna Evropa*, 18/09/2017, <https://www.slobodnaevropa.org/a/sad-ruskom-centru-ne-treba-diplomatski-status/28616587.html>. „Direktor Srpsko-ruskog centra: Diplomatski status finansijski važan”, *Blic*, 18/09/2017, <http://www.blic.rs/vesti/politika/direktor-srpsko-ruskog-centra-diplomatski-status-finansijski-vazan/6wkp2xy>.

da bi se zbog svog strateškog položaja ovaj centar mogao smatrati mostobranom ruskog vojnog prisustva u regionu.³⁷

Rusija i Srbija su maja 2013. u Sočiju potpisale Deklaraciju o strateškom partnerstvu. U njoj se navodi da se obe strane „oslanjaju na duboka uzajamna osećanja prijateljstva, vekovnu istoriju odnosa, tradiciju lingvističkih, duhovnih i kulturnih afiniteta bratskih naroda dveju zemalja”. Strateško partnerstvo, između ostalog, predviđa vojnu i obaveštajnu saradnju, kao i usklađivanje stavova u međunarodnim organizacijama. Iste godine Srbija je dobila status posmatrača u Organizaciji Ugovora o kolektivnoj bezbednosti (ODKB), vojnom savezu koji, pod vođstvom Rusije, okuplja zemlje postsovjetskog prostora (Belorusiju, Kazahstan, Tadžikistan, Jermeniju i Kirgistan).³⁸

Srbija i Rusija su novembra 2013. potpisale Sporazum o vojnoj saradnji, kao okvirni dokument za sve ostale dodatne sporazume u konkretnim oblastima saradnje srpske sa ruskom vojskom. U ovom sporazumu se navodi da je on zasnovan na principima suvereniteta, ravnopravnosti, uzajamnog poštovanja i nemešanja u unutrašnja pitanja, kao i da bi trebalo da unapredi operativnost, funkcionalnost, mobilnost i doprinese ukupnom ugledu naše vojske.³⁹ Predsednik Rusije V. Putin posetio je Beograd oktobra 2014. gde je primljen s najvišim vojnim i državnim počastima i dodeljena su mu prestižna odlikovanja. Tom prilikom su ruski i srpski lideri naglasili potrebu diversifikacije i proširenja bilateralne saradnje, a tada je, prvi put posle trideset godina, održana vojna parada u Srbiji.⁴⁰ Postoje mišljenja da je ovom posetom predsednik Rusije pokazao spremnost da obezbedi ruske interese na Balkanu i potvrdi da je Srbija u ruskoj zoni uticaja.⁴¹

U sklopu nastojanja da unaprede vojnu saradnju Srbija i Ruska Federacija su sredinom oktobra 2014. potpisali Sporazum o vojno-tehničkoj saradnji.⁴² Tom prilikom potpisani su i Sporazum o uzajamnoj zaštiti tajnih podataka i Sporazum o readmisiji.⁴³ Godinu dana kasnije Srbija i Rusija su potpisale Sporazum o

³⁷ Marta Szpala, “Russia in Serbia – soft power and hard interests”, op. cit.

³⁸ Matthias Bieri, “The Western Balkans between Europe and Russia”, op. cit., p. 2.

³⁹ „Zakon o potvrđivanju Sporazuma između Vlade Republike Srbije i Vlade Ruske Federacije o vojnoj saradnji”, 20/07/2017, http://www.parlament.gov.rs/upload/archive/files/lat/pdf/predlozi_zakona/2033-14Lat.pdf.

⁴⁰ Дарья Басовой, “Россия-Сербия: к новой парадигме отношений”, 18/07/2017, <https://sinatistis.word.press.com/2016/06/08/rstnpr/>.

⁴¹ Marta Szpala, “Russia in Serbia – soft power and hard interests”, op. cit.

⁴² „Zakon o potvrđivanju Sporazuma između Vlade Republike Srbije i Vlade Ruske Federacije o vojno-tehničkoj saradnji”, 20/07/2017, http://www.parlament.gov.rs/upload/archive/files/lat/pdf/predlozi_zakona/1500-15%20lat.pdf.

⁴³ „Zakon o potvrđivanju Sporazuma između Vlade Republike Srbije i Vlade Ruske Federacije o uzajamnoj zaštiti tajnih podataka”, 20/07/2017, <http://www.parlament.gov.rs/upload/>

uzajamnoj zaštiti intelektualne svojine tokom bilateralne vojnotehničke saradnje. Istog dana potpisan je i Memorandum između Ministarstva odbrane naše zemlje i Federalne službe za vojnotehničku saradnju Ruske Federacije.⁴⁴

Prvi put u istoriji dve zemlje, novembra 2014. na vojnom poligonu u blizini Rume, održana je zajednička antiteroristička vežba kopnenih jedinica naše vojske i padobranskih jedinica ruske vojske pod nazivom „Srem 2014“. Saradnja srpskih i ruskih vazduhoplovnih snaga počela je 2013, a oktobra 2015. u Rusiji je održana prva zajednička rusko-srpska taktička vazduhoplovna vežba BARS-2015 (Bratstvo avijatičara Rusije i Srbije). Narednog oktobra vežbe su održane u Srbiji na nekoliko vojnih aerodroma. Pored toga, počev od septembra 2015. pripadnici Vojske Srbije i oružanih snaga Ruske Federacije i Belorusije jednom godišnje učestvuju u trilateralnim vojnim vežbama – „Slovensko bratstvo“. Ova vojna vežba prvi put je izvedena u blizini Novorosijska u Rusiji, prošle godine u Srbiji, a ove u Belorusiji na poligonu u blizini grada Brest.⁴⁵ Pored toga, Srbija u poslednje vreme pokazuje jasnu zainteresovanost za nabavku ruskog oružja, moguće snabdevanje sistemom protivvazdušne odbrane, kao i za opremanje srpske helikopterske flote ruskim udarnim i transportnim helikopterima.⁴⁶ Postoje mišljenja da Rusija, u nastojanju da se izbori sa svojom međunarodnom izolacijom, nudi Srbiji priliku da podstakne svoj ekonomski i vojni razvoj bez uslova koji obično nameću zapadne ekonomske institucije.⁴⁷

S obzirom da je Srbija opredeljena za vojnu neutralnost ona nastoji da uspostavi ravnotežu između saradnje sa Rusijom s jedne, i NATO kroz Partnerstvo

archive/files/lat/pdf/predlozi_zakona/366-15%20-%20lat.pdf; „Zakon o potvrđivanju Sporazuma između Vlade Republike Srbije i Vlade Ruske Federacije o readmisiji“, 20/07/2017, http://www.parlament.gov.rs/upload/archive/files/lat/pdf/predlozi_zakona/168-15%20-%20lat.pdf.

⁴⁴ „Zakon o potvrđivanju Sporazuma između Vlade Republike Srbije i Vlade Ruske Federacije o uzajamnoj zaštiti intelektualne svojine tokom bilateralne vojnotehničke saradnje“, 20/07/2017, <http://www.parlament.gov.rs/upload/archive/files/lat/pdf/zakoni/2016/312-16%20LAT.pdf>.

⁴⁵ Дарья Басовой, „Россия-Сербия: к новой парадигме отношений“, op. cit.

⁴⁶ „Serbia Buys Russian Weapons to Respond to Potential Security Challenge“, *Sputnik*, 15.12.2016, <https://sputniknews.com/military/201612151048599220-serbia-russian-weapons-purchase/>. Zoran Glavonjić, „Rusko oružje za bliže odnose sa Moskvom“, *Slobodna Evropa*, 19/09/2017, <https://www.slobodnaevropa.org/a/rusko-oruzje-za-blize-odnose-sa-moskvom/27333958.html>. Јевгениј Крутиков, „Русија спасава војну авијацију Србије“, *Russia Beyond*, 19/09/2017, https://rs.rbth.com/opinion/2016/12/22/rusija-spasava-voynu-avijaciju-srbije_666038. RUSSIA BEYOND.

⁴⁷ Samuel Ramani, „Why Serbia is Strengthening its Alliance with Russia“, *Huffington Post*, 19/09/2017, http://www.huffingtonpost.com/samuel-ramani/why-russia-is-tightening_b_9218306.html.

za mir (PzM) s druge strane. Tako intenziviranjem odnosa sa NATO Srbija pokušava da balansira produbljivanje vojne saradnje sa Rusijom. Početkom 2015. naša zemlja je postigla dogovor sa Severnoatlantskim vojnim savezom o Individualnom akcionom planu partnerstva (IPAP) kao bilateralnom obliku saradnje NATO i zemalja koje učestvuju u programu PzM. To je najviši stepen odnosa i saradnje koji NATO može da uspostavi sa nekom zemljom koja ne želi da bude članica. U ovom dokumentu navedeni su ciljevi i prioritete koje Srbija želi da dostigne kroz saradnju sa NATO. Tako se navodi da „Republika Srbija želi da unapredi politički dijalog sa NATO i partnerima iz PzM u skladu sa svojim nacionalnim interesima”, kao i da će ovo partnerstvo „doprineti ostvarivanju strateških ciljeva osiguranja bezbednosti i trajne stabilizacije regiona Zapadnog Balkana i procesa njegove evrointegracije”.⁴⁸ Srbija je od 2006. članica Partnerstva za mir i do danas se u velikoj meri uskladila sa NATO standardima.

Uprkos tome što je pokrenula pregovore za ulazak u EU, Srbija se deklarirala kao neutralna u vezi sankcija koje je juna 2014. Unija uvela Rusiji zbog ukrajinske krize. Srbija je 2015. počela godišnje predsedavanje Organizacijom za evropsku bezbednost i saradnju (OEBS), međunarodnom organizacijom koja je brzo reagovala i uspostavila posmatračku misiju kako bi pratila i posredovala u rešavanju krize u Ukrajini.⁴⁹ Srbija podržava teritorijalni integritet Ukrajine i zastupa stav da je ukrajinska kriza veliki izazov za evropsku bezbednost koji dovodi u pitanje sam koncept zasnovan na temeljnim političkim dokumentima kao što su Helsinški završni akt, Pariska povelja za novu Evropu iz 1990. i Istambulska povelja za evropsku bezbednost iz 1999.⁵⁰ Međutim, uprkos podršci teritorijalnom integritetu Ukrajine, Srbija je, u nastojanju da održi dobre odnose sa Rusijom, bila protiv ukrajinskog nacrtu rezolucije koji je Generalna skupština Ujedinjenih nacija usvojila decembra 2016, a kojim se Rusija poziva da na Krimu obezbedi pristup međunarodnim organizacijama u oblasti zaštite ljudskih prava.⁵¹ Postoje mišljenja da je jednogodišnje predsedavanje OEBS-om za Srbiju

⁴⁸ „Individualni akcioni plan partnerstva (IPAP) Republike Srbije i organizacije Severnoatlantskog ugovora (NATO)”, 15/07/2017, <http://www.nspm.rs/dokumenti/individualni-akcioni-plan-partnerstva-ipap-republike-srbije-i-organizacije-severno-atlantskog-ugovora-nato.html?alphabet=l>.

⁴⁹ Ana Jović-Lazić, Ivona Lađevac, “Ukrainian Crisis as a Security Challenge of the Contemporary World”, *Social and Economic Problems and Challenges in Contemporary World*, Branislav Đorđević, Taro Tsukimura, and Ivona Lađevac (eds.), Global Resource Management, Doshisha University, Japan and Institute of International Politics and Economics, Belgrade, 2017, pp. 112-141.

⁵⁰ Галина Александровна Нелаева, Андрей Владимирович Семенов, “Балканский треугольник: Сербия между Европейским Союзом и Россией в 2000-е гг”, op. cit., p. 40.

⁵¹ „Rezolucija o Krimu usvojena u UN, Srbija glasala protiv”, 10/07/2017, <http://www.blic.rs/vesti/politika/rezolucija-o-krimu-usvojena-u-un-srbija-glasala-protiv/sejxgpn>.

bio „vruć krompir”, zbog činjenice da se naša zemlja suočila sa akutnom krizom u Ukrajini koja je zaoštrila diplomatske odnose Zapada i Rusije, velikom migrantskom krizom i terorističkim napadima.⁵²

Veći ekonomski angažman Rusije proteklih godina uključivao je i političku komponentu, ali on nikada nije ozbiljno doveo u pitanje evropsku perspektivu Srbije. Međutim, iako spremnost naše zemlje da razvija sveobuhvatnu saradnju sa Rusijom nije u suprotnosti sa spoljnopolitičkim opredeljenjem koje je usmereno ka članstvu u Uniji, u poslednjih nekoliko izveštaja Evropske komisije Srbija se poziva da progresivno usklađuje svoju spoljnu i bezbednosnu politiku sa politikom EU, uključujući i njenu politiku prema Rusiji. U izveštajima se takođe navodi da se Srbija nije usaglasila sa odlukama Saveta, uključujući restriktivne mere EU vezane za Rusiju ili pitanja u kojima je reč o ruskim interesima.⁵³

ULOGA RUSIJE U REŠAVANJU „PITANJA KOSOVA”

Iako je od početka krize na Kosovu i Metohiji Rusija bila aktivno uključena u proces njenog rešavanja, ona nije imala neophodne potencijale da bitno utiče na političke, diplomatske i vojne poteze Zapada.⁵⁴

U proces rešavanja krize na Kosovu Rusija je učestvovala u svojstvu članice Kontakt grupe, Saveta bezbednosti UN i OEBS-a, a zajedno sa SAD i EU pružala je pomoć u posredovanju u pregovorima u Rambujeu i Parizu.⁵⁵ Pogledi Rusije i Zapada otvoreno su se sukobili marta 1999. godine. Rusija je snažno protestovala kada je NATO, bez mandata Saveta bezbednosti UN, pokrenuo vazдушnu vojnu intervenciju kako bi, između ostalog, primorao SR Jugoslaviju, odnosno Srbiju da povuče vojsku sa Kosova. Nezadovoljstvo Rusije zbog jednostranog načina odlučivanja Zapada dostiglo je vrhunac. Ceo proces praćen je snažnim protestima i diplomatskim naporima Rusije da se reši situacija.⁵⁶

⁵² „Predsedavanje OEBS-om bilo vruć krompir za Srbiju”, 17. novembar 2015, 10/07/2017, http://www.rtv.rs/sr_lat/politika/predsedavanje-oeps-om-bilo-vruc-krompir-za-srbiju_660284.html.

⁵³ “Annual progress reports of the European Commission for Serbia”, 19/09/2017, <http://www.seio.gov.rs/eng/documents/eu-documents/annual-progress-reports-of-the-european-commission-for-serbia/>.

⁵⁴ Dušan Reljić, “Russia’s Voice Heard in Serbia”, *Russian Analytical Digest*, No. 39, Bremen, 2008, p. 2.

⁵⁵ Ekatarina Stepanova, “Russia’s policy on the Kosovo Crisis: The Limits of ‘Cooperative Peacemaking’”, in: *Kosovo: Lessons Learned for International Cooperative Security*, Kurt Spillmann, Joachim Krause (eds.), Peter Lang, Frankfurt, 2000, p. 205.

⁵⁶ Christian Nünlist, “Contested History: Rebuilding Trust in European Security”, in: Oliver Thränert, Martin Zapfe, *Strategic Trends 2017*, Center for Security Studies, ETH Zurich, p. 25.

Sredinom aprila 1999. specijalni izaslanik Rusije V. Černomirdin i visoki izaslanik EU za Kosovo, tadašnji finski predsednik Marti Ahtisari, odigrali su ključnu ulogu u pregovorima koji su 10. juna doveli do kraja sukoba na Kosovu.⁵⁷ Ubrzo je Savet bezbednosti UN usvojio Rezoluciju 1244 koja je uvela međunarodno prisustvo na Kosovu (*UN Mission in Kosovo – UNMIK*) i uspostavila opšti okvir za rešavanje konačnog političkog i pravnog statusa Kosova.⁵⁸ Nakon što je uložila značajne diplomatske napore kako bi se okončao rat, Rusija je na kraju uzela učešće, iako pod posebnim uslovima, u KFOR operacijama NATO.⁵⁹ Iako je pružala podršku Srbiji postoje mišljenja da je Rusija povlačenjem svojih vojnika iz mirovnih snaga KFOR-a 2003. u praksi pokazala da nije dovoljno zainteresovana i angažovana u traženju rešenja za situaciju na Kosovu.⁶⁰

Rusija je oduvek osporavala način na koji zapadne zemlje definišu pitanja u vezi sa budućim statusom Kosova i postavljaju parametre za prihvatljiv dogovor.⁶¹ Za zapadno javno mnjenje, pre svega američko, kosovska kriza izbila je zbog očiglednog pokušaja napada autoritarnog režima Srbije na čelu sa S. Miloševićem na albansku nacionalnu manjinu, koja čini apsolutnu većinu na Kosovu.⁶² Stav NATO je da je intervencija izvedena u SRJ bila neophodna kako bi se zaustavilo masovno kršenje ljudskih prava nad albanskim stanovništvom na Kosovu i time izbegla regionalna konfrontacija. Međutim, ovaj stav ne deli Rusija koja je uvek bila protiv kosovskog separatizma i protivila se upotrebi sile od strane NATO.⁶³ Stanovište Rusije je da su vojnom intervencijom NATO u SRJ grubo prekršeni osnovni principi međunarodnog prava.⁶⁴

⁵⁷ Videti više u: Ивона Лађевац, Светлана Ђурђевић-Лукић, Ана Јовић-Лазич, *Међународно присуство на Косову и Метохији 1999–2009*, Институт за међународну политику и привреду, Београд, 2010.

⁵⁸ Christopher J. Borgen, "The Language of Law and the Practice of Politics: Great Powers and the Rhetoric of Self-Determination in the Cases of Kosovo and South Ossetia", *Chicago Journal of International Law*, Vol. 10, Chicago, 2009, pp. 3-4.

⁵⁹ Ekatarina Stepanova, "Russia's policy on the Kosovo Crisis: The Limits of 'Cooperative Peacemaking'", *op. cit.*, p. 205.

⁶⁰ Marcin Kaczmarek, "The Kosovo Crisis", *op. cit.*, p. 72.

⁶¹ Rick Fawn, "The Kosovo-and Montenegro-effect", *International Affairs*, 84:2, Royal Institute of International Affairs, London, 2008, p. 280.

⁶² Alexei G. Arbatov, "The Kosovo Crisis: The End of the Post-Cold War Era", *Occasional Paper*, The Atlantic Council of the United States, Washington, 2000, p. 1.

⁶³ Derek Averre, "From Pristina to Tskhinvali: the legacy of Operation Allied Force in Russia's relations with the West", *International Affairs*, Vol. 85, No. 3, Royal Institute of International Affairs, London, 2009, p. 577.

⁶⁴ Ana Jović-Lazić, *Odnosi između Evropske unije i Ruske Federacije: kraj XX i početak XXI veka*, Institut za međunarodnu politiku i privреду, Београд, 2015, pp. 289-296.

Navodeći ključne motive za rusko učešće u procesu rešavanja sukoba na Kosovu, prozapadni analitičari prvenstveno ističu da na taj način Rusija pokušava da obnovi svoj uticaj na Zapadnom Balkanu. Takođe, ruski stav o kosovskoj krizi, koji akcent stavlja na pravo Srbije da zaštiti teritorijalni integritet, tumači se kao blizak stanovištu Rusije prema Čečeniji.⁶⁵ U skladu sa tim Rusija kosovsku krizu posmatra u kontekstu mogućih implikacija i na separatističke pokrete u ostalim delovima sveta, uključujući i regione u okviru ZND, na odnose Rusije sa Zapadom, kao i na učešće Rusije u procesima donošenja odluka na evropskom i globalnom nivou.⁶⁶

Uz posredovanje Ujedinjenih nacija, februara 2006. pokrenuti su pregovori Beograda i Prištine o konačnom statusu KiM koji su marta 2007. završeni bez kompromisnog rešenja i dogovora. Već tada se govorilo o mogućoj nezavisnosti Kosova, što je praćeno nizom saopštenja u kojima je Rusija stavila do znanja da je, pre svega, nezavisnost Kosova protiv interesa Srbije i da je zato neprihvatljiva i drugo, da će, ako nezavisnost Kosova dobije međunarodno priznanje, Rusija odgovoriti priznavanjem nezavisnosti drugih *de facto* država, odnosno Abhazije, Južne Osetije i Pridnjestrovlja.⁶⁷

Kada je mesec dana kasnije specijalni izaslanik generalnog sekretara UN M. Ahtisari podneo predlog za rešenje statusa Kosova – on nije usvojen u SB UN, jer je Rusija izjavila da će koristiti pravo na veto ako Savet bezbednosti UN ne uzme u obzir legitimne interese Srbije.⁶⁸ Krajem 2007. organizovani su dodatni pregovori Beograda i Prištine uz posredovanje „trojke” koju su činili predstavnici EU, Rusije i SAD – takođe okončani bez dogovora.⁶⁹

⁶⁵ Ekatarina Stepanova, “Russia’s policy on the Kosovo Crisis: The Limits of ‘Cooperative Peacemaking’”, op. cit., p. 205.

⁶⁶ Marcin Kaczmarek, “The Kosovo Crisis”, op. cit., p. 72.

⁶⁷ Marietta S. König, “The Effects of the Kosovo Status Negotiations on the Relationship between Russia and the EU and on the De Facto States in the Post-Soviet Space”, *OSCE Yearbook 2007*, 2008, p. 38.

⁶⁸ O predlogu Martija Ahtisarija međunarodni akteri zauzeli su različite stavove. Zapad je naglasio posebni karakter Kosova i podržao Ahtisarijev plan kao optimalno rešenje za konačni status, dok su Rusija i Kina ovaj dokument odbacile. Iako su SAD i neke od najuticajnijih članica Unije u Savetu bezbednosti UN lobirali u korist elemenata nacrta rezolucije koja bi odobrila Ahtisarijev paket, bilo je jasno da se ne može postići dogovor o rezoluciji koja bi otvoreno podržala nezavisnost Kosova. Marc Weller, “Kosovo’s final status”, *International Affairs*, 84(6), Royal Institute of International Affairs, London, 2008, pp. 1123-1124.

⁶⁹ Pregovori su počeli početkom avgusta 2007. posetama tri posrednika koji su predstavljali Rusiju, EU i SAD. Pregovarači su posetili Beograd i Prištinu i izrazili spremnost da prihvate svako rešenje koje bi predstavljalo kompromis dveju strana. Neposredni razgovori Beograda i Prištine počeli su septembra 2007. Decembra iste godine posrednici su objavili

Skupština Kosova je 17. februara 2008. usvojila deklaraciju kojom je jednostrano proglašena nezavisnost Kosova.⁷⁰ Rusija je to ocenila kao kršenje međunarodnog prava i presedan koji će generisati „oluju separatizma“ širom sveta.⁷¹

Zagovornici nezavisnosti Kosova tvrde da je reč o posebnom slučaju koji je proizašao iz ne-sporazumnog raspada Jugoslavije i da on nije presedan ni za koje druge situacije. Međutim, ni Rusija, ni druge višetetničke države koje imaju probleme sa separatizmom, uključujući i pet zemalja članica EU, na svojoj teritoriji, ne smatraju ovaj argument dovoljno ubedljivim.⁷²

Ubrzo posle jednostranog proglašenja nezavisnosti Kosova u Uniji je postignuta opšta saglasnost da se na ovoj teritoriji rasporedi misija EU (EULEX).⁷³ Rusija je negativno reagovala na ovu inicijativu Unije, insistirajući na nastavku misije UNMIK pod mandatom Ujedinjenih nacija. Ipak, krajem novembra 2008. postignut je dogovor Beograda, EU i Saveta bezbednosti UN da se misija EULEX rasporedi na Kosovu, uz poštovanje Rezolucije SB UN 1244.⁷⁴

Početak marta 2011. Beograd i Priština su započeli pregovore i razgovore o normalizaciji međusobnih odnosa u okviru posredovanja EU.⁷⁵ Iako zvanični

da je proces završen bez postizanja dogovora. „Trojka“ je pripremila izveštaj za generalnog sekretara UN, Savet bezbednosti UN i Kontakt grupu, u kojem se navodi da nije moguće postići kompromis strana u pogledu osnovnog pitanja. Adam Balcer, Marcin Kaczmarek, Wojciech Stanisławski, „Kosovo before the final decision. Regulating Kosovo’s international status –historical & political conditions and prospects for future developments, *Prace OSW/CES Studies*, Centre for Eastern Studies, Warsaw, 2008, p. 74.

⁷⁰ „Report of the Secretary-General on the United Nations Interim Administration Mission in Kosovo”, 12 June, 2008, Security Council, United Nations, S/2008/354.

⁷¹ Rick Fawn, 2008, „The Kosovo–and Montenegro–effect”, op. cit., p. 280.

⁷² Ana Jović-Lazić, *Odnosi između Evropske unije i Ruske Federacije: kraj XX i početak XXI veka*, op. cit., pp. 289-296.

⁷³ Videti više u: Лађевац Ивона, „Мисија Европске уније на Косову и Метохији – ЕУЛЕКС”, *Европско законодавство*, бр. 23-24/08, Институт за међународну политику и привреду, Београд, 2008, стр. 79–82.

⁷⁴ Vedran Džihic and Helmut Krame, „Kosovo After Independence”, *International Policy Analysis*, Friedrich-Ebert-Stiftung, Berlin, 2009, pp. 15-21.

⁷⁵ Iako se može se zaključiti da je dijalog Beograda i Prištine bio relativno produktivan, ne bi trebalo, međutim, izgubiti iz vida da ih je pratilo veliko uzajamno nepoverenje, zbog čega je primena dogovorenog često obeležena značajnim razlikama u tumačenju i kašnjenjem. Iako su na samom početku razgovori Beograda i Prištine bili, pre svega, fokusirani na „tehnička“ pitanja ona nisu mogla biti izolovana od političkih jer je svaka od tema o kojoj se raspravljalo imala statusno osetljive aspekte. Pored toga, sastanke često prate neprijateljska retorika Beograda i Prištine, veliki broj političkih izjava u medijima i optužbe za izdaju koje dolaze od strane opozicije. Stefan Lehne, „Kosovo and Serbia: Toward a

Brisel tvrdi da se zalaže za evropsku perspektivu Srbije nezavisno od njenog priznanja Kosova, u zvaničnim dokumentima EU sve češće se jasno navodi da napredak Srbije u evropskim integracijama zavisi od normalizacije odnosa sa Prištinom.⁷⁶ Bez obzira na razlike u stavovima pojedinih zemalja članica EU kada je reč o Kosovu, većina zemalja Unije se zalaže da se region stabilizuje priznavanjem kosovske nezavisnosti i integracijom svih balkanskih zemalja u EU. Sa svoje strane, Rusija nastavlja da podržava politiku Srbije i insistira na prethodnoj saglasnosti Beograda pre bilo kakve promene statusa Kosova. Tako je Rusija početkom novembra 2015. podržala stav Srbije po pitanju prijema Kosova u UNESCO. Rusija je zauzela stanovište da je takav zahtev Kosova u suprotnosti sa Rezolucijom SB UN 1244, kao i da se teritorija pod upravom UN ne može smatrati državom i samim tim ne može pretendovati na članstvo u međunarodnim organizacijama. Sredinom 2017. ruski zvaničnici su potvrdili da Srbija može da računa na podršku Rusije u slučaju ponovnog apliciranja Kosova u međunarodne organizacije kao što je UNESCO. Takav stav je izraz tradicionalno dobrih odnosa Rusije i Srbije, ali se mora posmatrati i kao deo nastojanja Rusije da, zbog političkih, ekonomskih i strateških interesa, obezbedi uticaj na Balkanu.

Pitanje nezavisnosti Kosova je svojevrsan element nadmetanja Rusije i Zapada koji se koristi za razvoj novog modela međusobnih odnosa.⁷⁷ Ne bi trebalo izgubiti iz vida da, iako često iza scene, odlučujuću ulogu u traženju rešenja za problem Kosova imaju SAD. Imajući u vidu da ovo pitanje prevazilazi čisto regionalnu dimenziju, posledice ovog spora se odražavaju i na druge „zamrznute sukobe“ na prostoru bivšeg SSSR. Priznanje nezavisnosti Kosova ruski analitičari su ocenili kao „izdaju Zapada“ koja je oslobodila Rusiju svih ograničenja i uzdržanosti kada je reč o politici prema državama nastalim na tzv. post-sovjetskom prostoru.⁷⁸ S druge strane, postoje analitičari koji kritikuju ponašanje Moskve koja se s jedne strane snažno protivi otcepljenju Kosova, a s druge koristi taj presedan da bi opravdala svoje poteze u Gruziji (priznanje nezavisnosti Abhazije i Južne Osetije) ili Ukrajini (aneksija Krima).⁷⁹

Normal Relationship”, *Policy Outlook*, March 2012, Carnegie Endowment for International Peace, 05/06/2017, http://carnegieendowment.org/files/Kosovo_and_Serbia.pdf.

⁷⁶ Stefan Lehne, “Kosovo and Serbia: Toward a Normal Relationship, Carnegie Endowment for International Peace”, op. cit.

⁷⁷ Adam Balcer, Marcin Kaczmarski, Wojciech Stanisławski, “Kosovo before the final decision. Regulating Kosovo’s international status –historical & political conditions and prospects for future developments”, op. cit., p. 73.

⁷⁸ Carol S. Leff, “The Old Soviet Bloc: Whose New Europe?”, *US-EU-Russia: New Strategic Dynamics after Bush*, Vol. XVII, No. 1, University of Illinois, Illinois, 2008/9, p. 12. Mike Walker, What’s Good for Kosovo Is Good for Crimea

⁷⁹ Vasile Rotaru, Miruna Troncoță, “Continuity and change in instrumentalizing ‘The Precedent’. How Russia uses Kosovo to legitimize the annexation of Crimea”, *Southeast*

ZAKLJUČNE NAPOMENE

Spoljnopolitički pravci i prioriteti u velikoj meri određuju položaj i interese zemlje u međunarodnim odnosima. Opređenje za ubrzane evropske integracije uz istovremeno unapređenje odnosa i svestrane saradnje sa Ruskom Federacijom od suštinske je važnosti sa stanovišta dugoročnih ciljeva Srbije na unutrašnjem i međunarodnom planu. Kako bi se oni ostvarili neophodna je detaljno razrađena i kvalifikovana spoljnopolitička i spoljnoekonomska aktivnost naše zemlje.

Naša zemlja tradicionalno posmatra Rusiju kao strateškog saveznika i prijateljsku državu, što predstavlja čvrstu ideološku osnovu za stabilnost srpsko-ruskih odnosa. To je od velikog značaja za održavanje kontinuiteta spoljnopolitičkog kursa Srbije. Rusija je danas važan trgovinski i investicioni partner Srbije. Istovremeno, podrška Rusije politici Srbije u vezi sa Kosovom uvek je bila važna za Beograd, iako su realne mogućnosti Moskve na ovom planu ograničene. Uporedo sa privilegovanim odnosima sa Rusijom, članstvo u Evropskoj uniji ostaje dugoročni prioritet srpske spoljne politike.

Bez obzira na sve izazove u stalno promenljivom međunarodnom okruženju, Rusija ostaje nezaobilazni, ključni spoljnopolitički partner Srbije koji će i dalje, u velikoj meri, određivati položaj naše zemlje u svetu i njen razvoj u celini. U tom kontekstu neophodno je, u najvećoj mogućoj meri, koristiti sve prednosti dobrih odnosa i sa Rusijom, ali i izbeći bilo kakve jednostranosti i opasnosti da se Srbija nađe u izolaciji. Istovremeno, u kontekstu promene odnosa političkih snaga u regionu, kao i složenih političkih promena na međunarodnoj sceni uopšte, stabilni odnosi Srbije i Rusije su osnova za očuvanje ruske pozicije na Balkanu. Drugim rečima, dosledno braneći svoje interese u Srbiji i drugim zemljama regiona, Rusija stvara osnov za dalje širenje političkog i ekonomskog prisustva u regionu.

European and Black Sea Studies, Vol. 17, Issue 3, 2017, pp. 325-345. Erika Leonaitė, Dainius Žalimas, "The Annexation of Crimea and Attempts to Justify It in the Context of International Law". *Lithuanian Annual Strategic Review*, Vol. 14, Issue 1 (Dec 2016), pp. 11-63. Nikoloz Samkharadze, *Russia's Recognition of Independence of Abkhazia and South Ossetia – Causes of Deviation from Russian Traditional Recognition Policy*, Tbilisi State University, February 2016, 18/09/2017, http://press.tsu.ge/data/image_db_innova/socialur_politikuri/nikoloz_samkharadze.pdf. Ilya Somin, "Why the Kosovo "precedent" does not justify Russia's annexation of Crimea", *The Washington Post*, 19/09/2017, https://www.washingtonpost.com/news/volokh-conspiracy/wp/2014/03/24/crimea-kosovo-and-false-moral-equivalency/?utm_term=.2d986f005484.

LITERATURA

- Arbatov, G. Alexei, "The Kosovo Crisis: The End of the Post-Cold War Era", *Occasional Paper*, The Atlantic Council of the United States, Washington, 2000.
- Averre, Derek, "From Pristina to Tskhinvali: the legacy of Operation Allied Force in Russia's relations with the West", *International Affairs*, Vol. 85, No. 3, Royal Institute of International Affairs, London, 2009.
- Balcer, Adam, "Russia gains dominant position in the Serbian energy sector", *Ceweekly*, 1(13), Centre for Eastern Studies, Warsaw, 2009.
- Balcer, Adam, Kaczmarek Marcin, Stanisławski Wojciech, "Kosovo before the final decision. Regulating Kosovo's international status –historical & political conditions and prospects for future developments", *Prace OSW/CES Studies*, Centre for Eastern Studies, Warsaw, 2008.
- Bieri, Matthias, "The Western Balkans between Europe and Russia", *CSS Analyses in Security Policy*, No. 170, ETH Zurich, 2015.
- Borgen, J. Christopher, "The Language of Law and the Practice of Politics: Great Powers and the Rhetoric of Self-Determination in the Cases of Kosovo and South Ossetia", *Chicago Journal of International Law*, Vol. 10, Chicago, 2009.
- Басовой, Дарьи, "Россия-Сербия: к новой парадигме отношений", 18/07/2017, <https://sinatistis.wordpress.com/2016/06/08/rstnpr/>.
- Christian, Nünlist, "Contested History: Rebuilding Trust in European Security", in: Oliver Thränert, Martin Zapfe, *Strategic Trends 2017*, Center for Security Studies, ETH Zurich, p. 25.
- Dąborowski, Tomasz, Sadecki Andrzej, and Szpala Marta, "Progress in the preparations for building South Stream", *EastWeek*, The Centre for Eastern Studies (OSW), Warszawa, 2012, 08/07/2017, <https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/analyses/2012-11-07/progress-preparation-s-building-south-stream>.
- Džihić, Vedran and Krame, Helmut, "Kosovo after Independence", *International Policy Analysis*, Friedrich-Ebert-Stiftung, Berlin, 2009.
- Erika Leonaitė, Dainius Žalimas, "The Annexation of Crimea and Attempts to Justify It in the Context of International Law", *Lithuanian Annual Strategic Review*, Vol. 14, Issue 1 (Dec 2016), pp. 11-63.
- Fawn, Rick, "The Kosovo–and Montenegro–effect", *International Affairs*, 84:2, Royal Institute of International Affairs, London, 2008.
- Feifer, Gregory, "Serbia Plays Key Role In Russian Gas Pipeline Plans", January 7, *National Public Radio*, 2009, 21/06/2016, <http://www.npr.org/templates/story/story.php?storyId=98852133#continue>.

- Glavonjić, Zoran, „Ruski centar u Nišu - špijunskog ili humanitarnog karaktera?“, *Radio Slobodna Evropa*, 18/09/2017, <https://www.slobodnaevropa.org/a/srbija-rusija-ruski-centar/28558950.html>.
- Glavonjić, Zoran, „Rusko oružje za bliže odnose sa Moskvom“, *Slobodna Evropa*, 19/09/2017, <https://www.slobodnaevropa.org/a/rusko-oruzje-za-blize-odnose-sa-moskvom/27333958.html>.
- Jović-Lazić, Ana and Nikolić, Marko, “The importance of Energy Security in the Relations of the European Union and Russia”, in: *Energy Security of Europe: The Position of Serbia*, Miroslav Antevski and Dobrica Vesić (eds.), Institute of International Politics and Economics, Belgrade, 2013.
- Jović-Lazić, Ana, Lađevac, Ivona, “Ukrainian Crisis as a Security Challenge of the Contemporary World”, in: *Social and Economic Problems and Challenges in Contemporary World*, Branislav Đorđević, Taro Tsukimura, and Ivona Lađevac (eds.), Global Resource Management, Doshisha University, Japan and Institute of International Politics and Economics, Belgrade, 2017.
- Jović-Lazić, Ana, Lađevac, Ivona, „Strateški pravci razvoja i politike Srbije u međunarodnim odnosima – kontekst saradnje sa Ruskom Federacijom i Evropskom unijom“, u: *Strateški pravci razvoja i utvrđivanje položaja Srbije u savremenim međunarodnim odnosima*, Dragoljub Todić, Marko Nikolić, (prir.) Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, 2014.
- Jović-Lazić, Ana, *Odnosi između Evropske unije i Ruske Federacije: kraj XX i početak XXI veka*, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, 2015.
- Kaczmarek, Marcin, “The Kosovo Crisis”, *The Russian Factor in the Policy of the European Union Towards International Crises*, Natolin Paper 36, Natolin European Centre, Warsaw, 2009.
- Kardaś, Szymon, “The unwanted gas pipeline: Russia has halted the construction of South Stream”, *EastWeek*, The Centre for Eastern Studies (OSW), Warszawa, 2014, 12/07/2017, <https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/analyses/2014-12-03/unwanted-gas-pipeline-russia-has-halted-construction-south-stream>.
- König, S. Marietta, “The Effects of the Kosovo Status Negotiations on the Relationship Between Russia and the EU and on the De Facto States in the Post-Soviet Space”, *OSCE Yearbook 2007*, 2008.
- Крутиков, Јевгенј, „Русија спасава војну авијацију Србије“, *Russia Beyond*, 19/09/2017, https://rs.rbth.com/opinion/2016/12/22/rusija-spasava-vojnu-avijaciju-srbije_666038. RUSSIA BEYOND.
- Leff, S. Carol, “The Old Soviet Bloc: Whose New Europe?”, *US-EU-Russia: New Strategic Dynamics after Bush*, Vol. XVII, No. 1, University of Illinois, Illinois, 2008/9.

- Lehne, Stefan, "Kosovo and Serbia: Toward a Normal Relationship", *Policy Outlook*, March 2012, Carnegie Endowment for International Peace, 05/06/2017, http://carnegieendowment.org/files/Kosovo_and_Serbia.pdf.
- Лађевац, Ивона, „Мисија Европске уније на Косову и Метохији – ЕУЛЕКС“, *Европско законодавство*, бр. 23-24/08, Институт за међународну политику и привреду, Београд, 2008.
- Лађевац, Ивона, Ђурђевић-Лукић, Светлана, Јовић-Лазић, Ана, *Међународно присуство на Косову и Метохију 1999–2009*, Институт за међународну политику и привреду, Београд, 2010.
- Нелаева, Александровна Галина, Семенов, Владимирович Андрей, “Балкански триаголник: Србија међу Европским Союзом и Русијом у 2000-е гг”, *Сибирске историјске истраживања*, 2015, № 3.
- Nelaeva, A. Galina, Semenov V. Andrey, “EU–Russia Rivalry in the Balkans: Linkage, Leverage and Competition (The Case of Serbia)”, *Romanian Journal of European Affairs*, Vol. 16, No. 3, European Institute of Romania, Bucharest, 2016.
- Nikoloz, Samkharadze, *Russia’s Recognition of Independence of Abkhazia and South Ossetia – Causes of Deviation from Russian Traditional Recognition Policy*, Tbilisi State University, February 2016, 18/09/2017, http://press.tsu.ge/data/image_db_innova/socialur_politikuri/nikoloz_samkharadze.pdf
- Novaković, Igor, *Serbian-Russian relations: Background and main reasons: The Serbian perspective*, Analisis, Fridrich-Ebert-Stiftung, Belgrade.
- Petrović, N. Žarko, “Russian – Serbian Strategic Partnership: Scope and Content”, u: *Odnosi Rusije i Srbije na početku XXI veka*, Žarko N. Petrović (prir.), ISAC Fond, International and Security Affairs Centre, Centar za međunarodne i bezbednosne poslove, Beograd, 2010.
- Petrović, Žarko, „Ruska vizija bezbednosti u Evropi i Srbija“, 24/06/2017, <https://www.isac-fund.org/download/Russian%20-%20Serbian%20Strategic%20Partnership%20-%20Scope%20and%20Content.pdf>.
- Pomorcev, Anatolij, „Energetski sporazum Srbije i Rusije, dve strane medalje“, u: *Odnosi Rusije i Srbije na početku XXI veka*, Žarko N. Petrović (prir.), ISAC Fond, International and Security Affairs Centre, Centar za međunarodne i bezbednosne poslove, Beograd, 2010.
- Reljić, Dušan, “Russia’s Voice Heard in Serbia”, *Russian Analytical Digest*, No. 39, Bremen, 2008.
- Samuel, Ramani, “Why Serbia is Strengthening its Alliance with Russia”, *Huffington Post*, 19/09/2017, http://www.huffingtonpost.com/samuel-ramani/why-russia-is-tightening-_b_9218306.html.
- Simurdić, Milan, „Ruska energetska politika i Balkan“, u: *Odnosi Rusije i Srbije na početku XXI veka*, Žarko N. Petrović (prir.), ISAC Fond, International and

- Security Affairs Centre, Centar za međunarodne i bezbednosne poslove, Beograd, 2010.
- Stepanova, Ekatarina, "Russia's policy on the Kosovo Crisis: The Limits of 'Cooperative Peacemaking'", in: *Kosovo: Lessons Learned for International Cooperative Security*, Kurt Spillmann, Joachim Krause (eds.), Peter Lang, Frankfurt, 2000.
- Szpala, Marta, "Central and South-Eastern Europe after the cancellation of South Stream", The Centre for Eastern Studies (OSW), Warszawa, 2014, 13/07/2017, <https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/analyses/2014-12-17/central-and-south-eastern-europe-after-cancellation-south-stream>.
- Szpala, Marta, "Russia in Serbia – soft power and hard interests", *OSW Commentary*, No. 150, Centre for Eastern Studies, Warszawa, 2014, 18/07/2017, https://www.osw.waw.pl/sites/default/files/commentary_150.pdf.
- Somin, Ilya, "Why the Kosovo "precedent" does not justify Russia's annexation of Crimea", *The Washington Post*, 19/09/2017, https://www.washingtonpost.com/news/volokh-conspiracy/wp/2014/03/24/crimea-kosovo-and-false-moral-equivalency/?utm_term=.2d986f005484.
- Trivić, Branka, Teodorović, Miloš, „Ambasada SAD: Videli smo, Ruskom centru u Nišu ne treba dati diplomatski status”, *Radio Slobodna Evropa*, 18/09/2017, <https://www.slobodnaevropa.org/a/sad-ruskom-cemtru-ne-treba-diplomatski-status/28616587.html>.
- Vasile, Rotaru, Miruna, Troncotă, "Continuity and change in instrumentalizing 'The Precedent'. How Russia uses Kosovo to legitimize the annexation of Crimea", *Southeast European and Black Sea Studies*, Vol. 17, Issue 3, 2017, pp. 325-345.
- Weller, Marc, "Kosovo's final status", *International Affairs*, 84(6), Royal Institute of International Affairs, London, 2008.
- „Direktor Srpsko-ruskog centra: Diplomatski status finansijski važan”, *Blic*, 18/09/2017, <http://www.blic.rs/vesti/politika/direktor-srpsko-ruskog-centra-diplomatski-status-finansijski-vazan/6wkp2xy>.
- "President Medvedev in Serbia", *Central European Weekly*, Analytical Newsletter for Central Europe, Germany, the Balkans & the Baltic States, Issue 36(48), Warsaw, 2009.
- "Serbia Buys Russian Weapons to Respond to Potential Security Challenge", *Sputnik*, 15.12.2016, <https://sputniknews.com/military/201612151048599220-serbia-russian-weapons-purchase/>.
- "Annual progress reports of the European Commission for Serbia", 19/09/2017, <http://www.seio.gov.rs/eng/documents/eu-documents/annual-progress-reports-of-the-european-commission-for-serbia/>.

- “Concept of the Foreign Policy of the Russian Federation (approved by President of the Russian Federation V. Putin on 12 February 2013)”, 18/09/2017, http://www.mid.ru/en_GB/foreign_policy/official_documents/-/asset_publisher/CptlCk6B6BZ29/content/id/122186?p_p_id=101_INSTANCE_CE_CptlCk6B6BZ29&_101_INSTANCE_CptlCk6B6BZ29_languageId=en_GB.
- Foreign Policy Concept of the Russian Federation (approved by President of the Russian Federation Vladimir Putin on November 30, 2016)”, 18/09/2017, http://www.mid.ru/en/foreign_policy/official_documents/-/asset_publisher/CptlCk6B6BZ29/content/id/2542248.
- „Individualni akcioni plan partnerstva (IPAP) Republike Srbije i organizacije Severno-atlantskog ugovora (NATO)”, 15/07/2017, <http://www.nspm.rs/dokumenti/individualni-akcioni-plan-partnerstva-ipap-republike-srbije-i-organizacije-severno-atlantskog-ugovora-nato.html?alphabet=l>.
- „Predsedavanje OEBS-om bilo vruć krompir za Srbiju”, 17. novembar 2015, 10/07/2017, http://www.rtv.rs/sr_lat/politika/predsedavanje-oebs-om-bilo-vruc-kro-mpir-za-srbiju_660284.html.
- „Потписан кровни уговор о модернизацији српских железница”, 07/06/2017, <http://www.ambasadarusije.rs/sr/vesti/potpisan-krovni-ugovor-o-moderniaciji-srpskih-zeleznica>.
- “Report of the Secretary-General on the United Nations Interim Administration Mission in Kosovo”, 12 June, 2008, Security Council, United Nations, S/2008/354.
- „Rezolucija o Krimu usvojena u UN, Srbija glasala protiv”, 10/07/2017, <http://www.blic.rs/vesti/politika/rezolucija-o-krimu-usvojena-u-un-srbija-glasala-protiv/sejxgpn>.
- „Strategija nacionalne bezbednosti Republike Srbije”, Beograd, oktobar 2009, 05/07/2017, <http://www.mod.gov.rs/cir/dokumenta/strategije/usvojene/Strategija%20nacionalne%20bezbednosti%20Republike%20Srbije.pdf>.
- „Zakon o potvrđivanju Sporazuma između Vlade Republike Srbije i Vlade Ruske Federacije o osnivanju Srpsko-ruskog humanitarnog centra”, 15/07/2017, http://www.parlament.gov.rs/upload/archive/files/cir/pdf/predlozi_zakona/4123-12.pdf.
- „Zakon o potvrđivanju Sporazuma između Vlade Republike Srbije i Vlade Ruske Federacije o saradnji u oblasti naftne i gasne privrede”, 10. septembar 2008, Narodna skupština Republike Srbije, 05/07/2017, <http://www.parlament.gov.rs/narodna-skupstina.115.html>.
- „Zakon o potvrđivanju sporazuma između Vlade Republike Srbije i Vlade Ruske Federacije o uslovima uzajamnih putovanja državljana Republike Srbije i državljana Ruske Federacije”, 05/07/2017, <http://www.informisanje.info/>

wp-content/uploads/2009/06/sporazum-o-uslovima-uzajamnih-putovanja-izmedju-srbije-i-rusije-lat.pdf.

- „Zakon o potvrđivanju Sporazuma između Vlade Republike Srbije i Vlade Ruske Federacije o isporukama prirodnog gasa iz Ruske Federacije u Republiku Srbiju”, Narodna skupština Republike Srbije, 11/06/2017, http://www.parlament.gov.rs/upload/archive/files/lat/pdf/predlozi_zakona/623-13Lat.pdf.
- „Zakon o potvrđivanju Sporazuma između Vlade Republike Srbije i Vlade Ruske Federacije o odobrenju državnog kredita Republici Srbiji”, 28. jul 2010, Narodna skupština Republike Srbije, 10/07/2017, <http://www.parlament.gov.rs/народна-скупштина.115.html>.
- „Zakon o potvrđivanju Sporazuma između Vlade Republike Srbije i Vlade Ruske Federacije o odobrenju državnog izvoznog kredita Vladi Republike Srbije”, Službeni glasnik Republike Srbije – Međunarodni ugovori, br. 3/2013, Beograd, 2013.
- „Zakon o potvrđivanju Sporazuma između Vlade Republike Srbije i Vlade Ruske Federacije o vojnoj saradnji”, 20/07/2017, http://www.parlament.gov.rs/upload/archive/files/lat/pdf/predlozi_zakona/2033-14Lat.pdf.
- „Zakon o potvrđivanju Sporazuma između Vlade Republike Srbije i Vlade Ruske Federacije o vojno-tehničkoj saradnji”, 20/07/2017, http://www.parlament.gov.rs/upload/archive/files/lat/pdf/predlozi_zakona/1500-15%20lat.pdf.
- „Zakon o potvrđivanju Sporazuma između Vlade Republike Srbije i Vlade Ruske Federacije o uzajamnoj zaštiti tajnih podataka”, 20/07/2017, http://www.parlament.gov.rs/upload/archive/files/lat/pdf/predlozi_zakona/366-15%20-%20lat.pdf.
- „Zakon o potvrđivanju Sporazuma između Vlade Republike Srbije i Vlade Ruske Federacije o readmisiji”, 20/07/2017, http://www.parlament.gov.rs/upload/archive/files/lat/pdf/predlozi_zakona/168-15%20-%20lat.pdf.
- „Zakon o potvrđivanju Sporazuma između Vlade Republike Srbije i Vlade Ruske Federacije o uzajamnoj zaštiti intelektualne svojine tokom bilateralne vojnotehničke saradnje”, 20/07/2017, <http://www.parlament.gov.rs/upload/archive/files/lat/pdf/zakoni/2016/312-16%20LAT.pdf>.
- „Zakon o utvrđivanju javnog interesa i posebnim postupcima eksproprijacije i pribavljanja dokumentacije radi realizacije izgradnje sistema za transport prirodnog gasa „Južni tok”, 20. februar 2013, Narodna skupština Republike Srbije, 16/07/2017, http://www.parlament.gov.rs/upload/archive/files/lat/pdf/predlozi_zakona/257-13Lat.pdf.
- „Указ о проглашењу Закона о потврђивању Споразума између Савезне Владе Републике Југославије и Руске Федерације о слободној трговини између Савезне Републике Југославије и Руске Федерације”, 05/06/2017, <http://www.pks.rs/SADRZAJ/Files/01%20SporazumSaRuskomFederacijom.pdf>.

SERBIAN-RUSSIAN RELATIONS – IMPACT ON THE INTERNATIONAL POSITION OF OUR COUNTRY

Abstract: The paper analyses the relations between Serbia and the Russian Federation, and the impact of their cooperation on the international position of our country. Generally speaking, the cooperation of Serbia and Russia as a whole is characterized by the progressive development of mutual relations. The high level of bilateral ties is not only the result of the traditional cultural and historical connections, but also has a contemporary basis based on economic and political interests. The analysis starts with the foreign policy priorities and goals of Serbia, which include a clear commitment to European integration and the development of comprehensive cooperation with Russia. It is based on the fact that Russia is a very important international actor whose policy has a global significance and repercussions, and that Serbia has a huge strategic interest to develop good relations and comprehensive cooperation with Russia.

For Serbia, the most important is Russian support for its territorial integrity and policy towards Kosovo. Russian diplomatic support created the conditions for Russian companies to have greater and easier access to the Serbian market, which is important as its largest market in the Western Balkans. At the same time, Russia supports Serbia's policy towards Kosovo because it wants to strengthen its role and influence in the Western Balkans region. Constantly defending its interests in Serbia, Russia is striving to create the basis for expanding its political and economic presence in the Balkan.

Key words: Serbia, Russian Federation, cooperation, European Union, Kosovo, international relations.